

עיוני הפרישה

שיעורו השבועי של מורנו המשיגה שליט"א

עיונים

ז. בספר 'ציון לנפש חיה' תירץ, שמצינו **כהן גדול שיוצא לצורך מצוה** כההיא דמסכת יומא (טו). "תניא בעשרים וחמשה בטבת יום הר גזזים הוא דלא למספד, יום שבקשו כותים את בית אלקינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם, באו והודיעו את שמעון הצדיק, מה עשה, לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה... כיון שהגיע לאנטיפטרס זרחה חמה ופגעו זה בזה, כיון שראה לשמעון הצדיק יד ממרכבתו והשתחוה לפניו, אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה, אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי, אמר להם למה באתם, אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעון עובדי כוכבים להחריבו, אמר להם מי הללו, אמרו לו כותים הללו שעומדים לפניך, אמר להם הרי הם מסורין בידיכם". חזינן שמעון הצדיק שהיה כהן גדול יצא מירושלים לצורך מצוה. וכמו שאמרו שם על האיסור להשתמש בבגדי כהונה שלא בשעת עבודה "ואי בעית אימא עת לעשות לה' הפרו תורתך" כמו כן יש לומר באיסור של הכהן הגדול לצאת.

ת. המנחת חינוך (מצוה קלוז), מחדש, שהאיסור של הכהן הגדול לצאת מירושלים, אינו דין בפני עצמו, אלא עיקרו משום שהוא מקריב מנחת חביתין בכל יום, וכל המקריב קרבן מחויב בלינה, לכן אין היכי תימצי שכהן גדול יצא מירושלים. והוסיף וז"ל "זוהי אמת ברור, ושמעתי זה מתלמידי יחיה, וכתבת כן על הגליון בר"מ שלי". ולפי טעם זה יש לומר **שנאסר רק לינה** מחוץ לירושלים, אבל לצאת ולחזור באותו יום שרי.

ט. עוד כתב בספר 'הפרדס' (ג, ה"ה) ע"פ דברי המנחת חינוך, שמותר לכהן הגדול לצאת **אחר שלן בירושלים בבוקר לפני שהקריב** מנחת חביתין שהיא הסיבה המחייבת לינה. ובכה"ג משכחת שייפגש הכה"ג עם הממזר מחוץ לירושלים. אמנם אצל שמעון הצדיק מצינו שהלכו 'כל הלילה' כלשון הגמרא ותירוצו זה לא יעזור.

י. בספר 'הדרש והעיון' (מסעי מאמר צח) תירץ דמשכחת לה שישבו יחד באופן **שהכהן גדול הרג בשוגג** ודינו לגלות לעיר מקלט 'ואינו יוצא משם לעולם' כמבואר בגמרא (מכות יב: וברמב"ם שם) וגם הממזר הרג בשוגג ונפגשו שם יחד. אלא שיש לפלפל בדבר, מהדין שאמרו שם 'אם רצו בני העיר לכבד את הרוצח בשוגג, יאמר להם רוצח אני' משמע שאין לכבד רוצח בשוגג, ואולי כהן גדול שאני וחייבים לכבדו מדין 'וקדשתו' גם בעיר מקלט, ויל"ע.

יא. בספר 'בארות נתן' הביא גירסת היוספיפון שנפגש עמו במקום שמו **צופים**. ופלפל שם אם זה הצופים המוזכר אצלנו, שיש לו דין 'הרואה' וחשיב כירושלים אף שהוא חוץ לחומותיה. ושפיר יצא הכה"ג עד שם ולא יותר.

יב. עוד יש לומר ע"פ המבואר בסנהדרין (יח:): שאם מת לכהן הגדול מת יוצא עד 'פתח שער העיר' לדעת רבי מאיר, ולפי זה יתכן שנפגשו הכהן והממזר **בפתח שער העיר** שעד שם מותר לכה"ג לצאת ולממזר לבוא.

יג. וטובי התלמידים רצו לומר, שמיידי בכהן גדול 'עם הארץ' (כמו שהיו בבית שני) ולכן אינו יודע ואינו מקפיד על ההלכה שכתב הרמב"ם 'ואינו זז משם'. ויש לעיין על דבריהם, מה היה ההו"א שחייבים לכבדו בכהאי גוונא. ודו"ק.

וב'הדר יעקב' הוכיח מקידושין (עו:): שיש ממזר בירושלים ממה שאמרו שם 'משיאין לכהונה... לרבווי ממזר, אמר אביי ובירושלים'. וב'אוצר יד חיים' הוכיח עוד מתוספתא שסמיכה נוהגת בממזרים, אף שסמיכה היא בבית המקדש בלבד. ועוד מצינו בתוס' תענית (כז:): שהזכיר ממזר לענין שירה בבית המקדש בירושלים. ובדרש ועיון (שם) הוכיח מירושלמי הוריות שדרשו עה"פ 'עמך – בדומין לך ולא נתין ולא ממזר' ולכאורה מה צריך מיעוט לממזר מסנהדרין, הלא סנהדרין יושבים רק בירושלים ואין ממזר נכנס לירושלים. ע"כ צ"ל כמו חלק מהתירוצים הנזכרים.

לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא לו (דברים כג, ג)

איתא באבות דרבי נתן (פי"ב, ב) "וכן מי שעובר עבירה והוליד ממזר, אומרים לו ריקה חבלת בעצמך, חבלת בו, שאותו ממזר היה רוצה ללמוד תורה עם אותן התלמידים שהיו יושבין ושונין בירושלים והיה הממזר הולך עמהן עד שהגיע לאשדוד, עומד שם ואומר: אוי לי אילו לא הייתי ממזר כבר הייתי יושב ושונה בין התלמידים שלמדתי עד עכשיו ולפי שאני ממזר איני יושב ושונה בין התלמידים **לפי שאין ממזר נכנס לירושלים כל עיקר** שנאמר (זכריה ט) וישב ממזר באשדוד והכרתי גאון פלשתים" עכ"ל. מבואר בדבריו שאין ממזר נכנס לירושלים. ומקשים העולם, דאם כן היכי משכחת לה מה שמצינו במשנה בהוריות (יג, א) "אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול". דלעולם לא יפגש הממזר עם הכהן הגדול, שהרי 'אין ממזר נכנס לירושלים' ואין לכהן גדול לצאת מירושלים כפי שפסק הרמב"ם (הלכות כלי המקדש פרק ה, ז) וז"ל "ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול. ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים ביום ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם". ויש ליישב בכמה אופנים:

א. יתכן שהמשנה בהוריות מדברת על 'דין קדימה' **בפדיון** שבויים או **בהשבת אבידה** שצריך לדאוג קודם לממזר באשדוד ורק אח"כ לכהן גדול שנמצא בירושלים. אבל הרע"ב (גיטין ה, ה) פירש דין זה לענין קדימה בקריאת התורה והיינו ששניהם נמצאים יחד בבית הכנסת וזה לא שייך. וז"ל הרע"ב "כהן קורא ראשון - כשהן שוין בחכמה. אבל אם הישראל גדול בחכמה, קודם לכהן וללוי, דממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ" עכ"ל. וכדברי הרע"ב מפורש בירושלמי סוף הוריות "ממזר ת"ח קודם... סברין מימר לפדות ולהחיות, אבל ליישיבה לא. אמר רבי אבין אף **לישיבה**. וא"כ הדק"ל.

ב. רבי יצחק פלאגי' בספרו 'אבות הראש' תירץ, שכל דברי האבות דרבי נתן מדברים **'לעתיד לבוא'** ותמך דבריו מדברי המצודות דוד (זכריה טו, ז) וז"ל "וישב ממזר באשדוד - בזמן הגאולה לא ישבו קבוצת הממזרים בתוך בני ישראל, אבל ישבו לבדם באשדוד כי יש מרז"ל שאמרו אין ממזרים טהורים לעתיד לבוא ודרשו ממקרא" עכ"ל. ובספר 'הדר יעקב' (הרב סופר ח"ד סימן מט) הוכיח כן מלשון האבדר"נ שכל הענין מדבר 'לעתיד לבוא' כדאיתא התם "בעולם הזה קרוביו של אדם נכנסים אצלו, יכול אף **לעתיד** כן, תלמוד לומר וכו' ע"ש.

ג. ה'בנין יהושע' מתרץ שאין ממזר נכנס לירושלים ליישב שם **ישיבת קבע** אבל נכנס ויוצא ארעי. ובספר 'נועם מגדים' בהערות הגאון מבראדי ז"ל הוכיח כן, שהרי גם ממזר מחויב בעליה לרגל ולא מצינו שנמנה בין כל הפטורים בריש מסכת חגיגה, על כרחן שלצאת ולהכנס בדרך ארעי מותר. אמנם הגאון רבי מאיר אריק בהסכמתו לספר הנזכר חידש, שממזר פטור מעליה לרגל ומקרבן פסח ע"פ דברי אבות דר"ג. והוא פלא. ורוב האחרונים חלקו עליו. ואולי תלוי בנוסחאות באבות דר"ג יש שכתוב בהם 'אין ממזר נכנס לירושלים' ויש שכתוב בהם 'אין ממזר יכול **לישב**' ולשון 'ישיבה' משמע באופן קבוע כמ"ש רש"י בכמה מקומות.

ד. עוד חידש שם הגאון מבראדי זצ"ל שאם היה הממזר תלמיד חכם, היו מחויבים **לנהוג בו כבוד** ולא היו מוצאים אותו מירושלים.

ה. בשו"ת 'בנין צבי' (ח"א סי' מ' א"י) תירץ שאין ממזר נכנס לירושלים אבל אם נולד שם אין מוצאים אותו. אלא שלפי הנוסחא 'אין ממזר יכול **ליישב** בירושלים' משמע, שאף אם נולד מוצאים אותו. ודו"ק.

ו. ה'מנחת שי' תירץ ע"פ תוס' בכתובות (ד.) שיש פרשיות שנכתבו רק בשביל 'דרוש וקבל שכר' כמו 'בן סורר' בפרשתנו (סנהדרין נא:) ואף בדברי חכמים יתכן שנכתבה הלכה זו רק בשביל לדרוש 'מעלתה וחשיבותה של תורה' שהיא גדולה ממעלת כהן גדול שנכנס לפני ולפנים. אף שבמציאות לא משכחת לה.

וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשניאה (דברים כג,ה)

הקשה הגר"א מלשון הפסוק, ברישא משמע 'וילדו לו בנים האהובה' ואח"כ השנואה וא"כ איך ממשיך הפסוק בסיפא 'והיה הבן הבכור לשניאה' הלא, האהובה ילדה קודם. עוד קשה לשון הפסוק 'לא יוכל לבכר את בן אהובה' מהיכי תיתי שיחשיב אותו בכור אפילו שנולד שני. ועוד, מדוע מוסיפה התורה טעם 'כי הוא ראשית אוננו לו משפט הבכורה' מה שלא מצינו בשאר מצוות, שהתורה תיתן טעם. ותירץ הגר"א שאכן האהובה ילדה ראשונה לשבעה חודשים לפני השנואה, אבל השנואה נתעברה ראשונה וילדה אחריה לתשעה חודשים. ולענין 'נחלת בכור' נקבע הדבר לפי היצירה שנאמר 'כי הוא ראשית אוננו לו משפט הבכורה' וכיון שהשנואה נתעברה קודם, אף שילדה אחריה 'הבן הבכור לשנואה' ולא יכול לבכר.

אמנם הנצי"ב בהעמק דבר כתב וז"ל "ולא אאמין שיצאה שמועה זו ממנו ושקר העידו בשמו" אך עיין ב'הכמת שלמה' (לר"ש קלוגר חו"מ סימן רע"ח,א) שהביא כן בשם הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל. גם הגאון ר' נחום לעווי הביא ראיה מהפסוק 'ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אונני' לשם מה הכפילות. וכן בפסוק 'ויך כל בכור בארצם ראשית לכל אונם' לשם מה הכפילות, על כרחך שיש בבכור שני ענינים: הראשון, בכור – פטר רחם וזה תלוי בלידת האם. ויש בכור – ראשית אוננו והוא תלוי באב בשעת היצירה [ע"ע 'דבר יעקב' למסכת בבא בתרא קכז. אותו ו' נראה שנחלקו ראשונים בזה ואכמ"ל].

והקושי הגדול על דברי הגר"א הוא מיעקב ועשיו, ששם מצינו שעשיו הוא הבכור כיון שיצא ראשון, אף שיעקב נוצר קודם כמ"ש רש"י שם (בראשית כה,כו) במשל השפורפרת. וראיתי בספר 'חכמה ודעת' לר"מ שטרנבוך שליט"א שתיירץ שכל דברי הגר"א באב אחד ושתי נשים, אבל באשה אחת שיוולדת תאומים, כיון שמעיקרא נועד השני לצאת ראשון, הוא הבכור.

ובטעם הדבר כתב המהר"ל שאב קרוי אב, כבר משעת יצירה ולכן נחשב 'בכור' מיצירה, אבל 'אם' נקראת רק משעת הלידה, כי עד שעת לידה 'עובר ירך אמו' ולכן לענין קדושת בכור דב'פטר רחם' תליא רחמנא ביחס לאם, זה רק מהלידה, אבל לנחלה שזה תלוי באב, תלוי ביצירה. והכלי חמדה הוסיף עוד שאב מצווה על השחתת זרע לכן לגבי 'ראשית אוננו' של אב, כבר משעת יצירה קרוי 'בכור'.

לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם עד עולם (דברים כג,ג)

וצריך ביאור מדוע הפסוק מדגיש 'גם דור עשירי', למה הייתי חושב להתיר אחר עשרה דורות. ותירץ הגר"א ע"פ הכלל הידוע 'בריה אפילו באלף לא בטיל'. אבל כתוב בירושלמי תרומות (פ"ה ה"ה) אם האיסור הוא אחד חלקי תשע מאות וששים, הרי הוא בטל. מעתה עמוני שנשא בת ישראל הבן שיוולד להם נחשב 'דור ראשון' והוא 1/2 עמוני. והדור הבא אחר כך 'דור שני' הוא 1/4 עמוני. והדור השלישי הוא 1/8 עמוני והדור הרביעי הוא 1/16 עמוני והדור החמישי הוא 1/32 עמוני והדור השישי הוא 1/64 עמוני והדור השביעי הוא 1/128 עמוני והדור השמיני הוא 1/256 עמוני והדור התשיעי הוא 1/512 עמוני והדור העשירי הוא 1/1024 והיה מקום לומר שכעת יתבטל האיסור שהרי אם יש מעל אלף הרי הוא בטל, קמ"ל התורה "גם דור עשירי לא יבוא להם" אפילו שזה יותר מאלף, כיון שאיסורם 'עד עולם'.

בענין זה ראוי להביא פרפראת נאה עה"פ שאמר דוד המלך "שרים רדפוני חיים ומדברך פחד לבי, שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב". ידוע שלשון 'דיבור' - קשה ואין בו טעם ואילו 'אמירה' – רכה ויש בה טעם.

וזה שאמר דוד 'שרים רדפוני חיים' – זה דואג ואחיתופל, שרצו לאסור אותי מלבוא בקהל, כיון שבאתי מרות המואביה "ומדברך פחד לבי" – דבר ה' שאמר 'לא יבא עמוני'. אבל "שש אנכי על אמרתך" אמירה שיש בה טעם, שבא הכתוב ופירש טעם האיסור 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים' ומזה דרשו חז"ל 'עמוני ולא עמונית' כיון שאין דרכה של אשה לקדם בלחם ובמים. ומכח זה הותר דוד המלך בקהל, לכן שמחתי על זה כמוצא שלל רב.

לעדכונים, הארות והערות: 053-315-78-38/054-696-38-59

כי תהיינה לאיש שתי נשים (דברים כא,טו)

שיטת הט"ז (או"ח סימן תקפ"ח ויו"ד סימן קי"ז) שדבר המפורש בתורה להיתר, אין חכמים יכולים לגזור לאוסרו. ואם כן צ"ב 'חרם דרבינו גרשום לישא שתי נשים' (עיין שו"ע אבה"ע" סימן ב') הרי בפסוק בפרשתנו "כי תהיינה לאיש שתי נשים" משמע להדיא שהדבר מותר, ואף שקראה הכתוב 'שנואה' במעשיה (קידושין סח). היינו מחמת שנשאה בהיתר 'פת תואר' ולא היתה צדקת מעיקרא.

לא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב,ה)

עיין בתרגום יונתן שפירש "לא יהיה גולין דציצית ותפילין דהינן תקוני גבר על איתא" דהיינו נכלל באיסור שאשה לא תלבש ציצית ולא תניח תפילין. ואם כן צ"ע איך 'מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין' כדאיתא במסכת עירובין (צו). ומה שפירש תרגום אונקלוס שלא יהיה כלי זין של גבר על אשה, אתי שפיר לפי זה מדוע יעל אשת חבר הקיני הרגה את סיסרא ביתד ולא בחרב.

לא תחרוש בשור וחמור יחדיו (דברים כב,יא)

ה'בעל הטורים' מעיר ומאיר, שבתורה נאמר פעמיים הלשון 'לא תחרוש'. כאן ובפסוק 'לא תחרש על רעך רעה' והסביר את הקשר בניהם וז"ל "שמפרש הטעם שלא לחרוש בשור וחמור, לפי שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה, כשיראה שהשור מעלה גרה, יהיה סבור שהוא אוכל ומצטער. וזהו אל תחרוש על רעך רעה" עכת"ד. והדבר מבהיל! דרכיה דרכי נועם, כמה חסה התורה על צער בעלי חיים, כמה התחשבה התורה 'מה יחשוב החמור'... אפילו שמחשבתו הבל.

מכאן נלמד את הנדרש מאתנו בענינים של בין אדם לחבירו, האדם מצווה שלא לפגוע בחבירו ולא רק זה, אלא גם שלא יעשה משהו שאולי חבירו יפרש את זה לא נכון ויצטער, גם מזה ראוי וצריך להתרחק, ולא יאמר בלבו 'מה איכפת לי מה הוא חושב'.

ובפרט בימים האלו ערב יום הדין ויום הכיפורים, שאף אם יזכה האדם וישתלם בכל עשרים עקרי התשובה שמנה רבינו יונה בספרו 'שערי תשובה' כל זה מועיל רק לעבירות של בין אדם למקום, אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חבירו". ויסוד הענין מבואר בפרשתנו לעיל מיניה ושם אמרה תורה 'כי יהיה באיש חטא משפט מוות והומת ותלית אותו על עץ, לא תלין נבלתו עד בוקר כי קללת אלקים תלוי' ופירש"י "זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר 'המלך תלוי' עכת"ד. המחייב לכבד את חבירו נכלל גם כחלק מכבודו של מקום, כי האדם עשוי בדמות קונו.

ומחמת כן יש מפרשים (מקור הענין הובא בחיד"א בברכי יוסף או"ח סימן תר"ז אות א'. ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא רביעא ח"ג סימן ס"ד. ודן בארוכה בזה הגאון רבי יעקב סופר ב'אמרי חיים' סימן א' עי"ש) שחידשו לבאר את האמור במשנה ביומא "...אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חבירו" היינו, שכל הענין ש'עיצומו של יום מכפר' – על עבירת של בין אדם למקום' תלוי ועומד 'עד שירצה את חבירו!!!' כי אם לא מרצה את חבירו זלזולו של מלך הוא' ונמצא שלא השלים חוק תשובתו גם 'בין אדם למקום' ונורא הוא למתבונן.

לעולם פרשת 'כי תצא' נקראת בחודש אלול, ויש בה שבעים וארבע מצוות עשרים ושבע מצוות עשה וארבעים ושבע מצוות לא תעשה ורובם של המצוות עוסקות בענינים של 'בין אדם לחבירו', ללמדך! שימי אלול הם 'מי רחמים וסליחות' – גם 'בין אדם לחבירו' שירחמו זה על זה ויסלחו זה לזה ועי"ז יפתחו לנו שערי רחמים וסליחות מהקב"ה ונזכה לחיים טובים. אמן.

העלון השבוע מוקדש לעילוי נשמת תלמידנו האהוב חמד בחורים

הבה"ח נהוראי שלום ז"ל בן מירב תחי שנלב"ע בשבת זו ט' אלול תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

הפצת העלון השבוע להצלחת הבה"ח יאיר בן קרן ני"ו

ולרפואת ידידיה רחמים בן תמר הי"ו ולהבדיל בה"ח לעילוי נשמת

שלמה בן תמר ועמרם ראובן בן סוליקה ז"ל